

ТЕКСТОЦЕНТРИЧНІСТЬ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ

Козуб Г.М., Тукова Т.В.

Українська медична стоматологічна академія

Обґрунтовано важливість поєднання ономазіологічного й текстцентричного принципів у навчанні чужоземних студентів іноземної мови зі спеціальності. Розглянуто основні етапи опрацювання текстів медичного й соціокультурного спрямування, їхню доцільність у формуванні комунікативних компетенцій майбутніх медиків.

Ключові слова: текст, етапи роботи, комунікативні компетенції, іноземна мова зі спеціальності.

The article substantiates the importance of combining onomasiological and text-centric principles in teaching foreign students a foreign language in the specialty. The main stages of elaboration of medical and socio-cultural texts, their expediency in the formation of communicative competencies of future physicians are considered.

Key words: text, stages of work, communicative competences, foreign language in the specialty.

Для досягнення мети навчання іноземної мови зі спеціальності студенти-медики ознайомлюються не тільки з термінологічною медичною лексикою, граматичними конструкціями термінологічного характеру, а і з матеріалами, що розширюють уявлення студента-іноземця в соціокультурній сфері, спонукають до формування навичок самостійного висловлювання. Ономазіологічний принцип навчання іноземної мови має тісно пов'язуватися з текстцентричністю. У центрі всієї мовної підготовки мають знаходитися й медичні тексти за профілем, і краєзнавчі та країнознавчі тексти. Саме текст дозволяє реалізувати пізнавально-навчальну мету, передбачає розвиток комунікативних компетенцій чужоземних студентів за використання всіх видів мовленнєвої діяльності. Науковці-методисти зазначають, що «текстцентричний підхід є необхідною умовою досягнення нової якості освіти, головним змістом якої є розвиток мовленнєвих умінь і навичок шляхом осмислення змістової та семантичної структури тексту». Текстцентричний підхід до мовного розвитку дозволяє «поєднати засвоєння структурно-семантичних ознак та явищ та сприяє формуванню у студентів професійно-значущих знань, умінь і навичок» [8, с.373]. З-поміж них виокремлюють уміння: сприймати й відтворювати чужі та будувати власні усні й письмові висловлювання; визначати доречність використання в тексті стилістично забарвлених лексичних, фразеологічних засобів мови; оцінювати прочитане, висловлювати власну думку; переказувати прослуханий текст тощо [8, с.373].

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю роботи з текстами протягом усього періоду навчання у виші, потребою забезпечення сприйняття, розуміння й адекватного відображення інформації для подальшого оперування нею в інституційному медичному дискурсі й побуті. Робота на основі текстів у процесі мовної підготовки сприяє професійному становленню студентів, розвитку самостійності в пошуку наукової інформації, застосування на практиці елементів узагальнення, синтезу, аналізу, а також – розвитку творчих здібностей студентів. Цій проблемі присвячені дослідження науковців, які працюють на підготовчих факультетах [1; 2 та ін.]. Але майже зовсім не досліджена проблема роботи з україномовними текстами при вивченні іноземної мови за професійним спрямуванням. Мало досліджена ланка – методи відпрацювання навичок роботи над структурою соціокультурних і медичних текстів у навчальних посібниках із мови. Потребують усебічного методичного обґрунтування виділення основних етапів роботи над текстом і визначення особливостей вивчення текстів на кожному етапі.

Мета дослідження – обґрунтування доцільності використання професійно орієнтованих і культурно значущих текстів задля формування комунікативних компетенцій майбутніх медиків.

На початковому етапі навчання іноземної мови зі спеціальності студенти ознайомлюються з науковим стилем. Серед особливостей наукового стилю – однозначне й точне позначення спеціальних наукових понять, зокрема медичних.

Прикладом наукового стилю є тексти за фахом як основа вивчення лексики і граматичних конструкцій, формування мовних навичок, джерело актуальної наукової інформації, мотивації подальшої успішної мовної практики студентів. У спеціальних текстах використовується загальнонаукова, вузькоспеціальна, міжнародна термінологія. У текстах наукового стилю терміни переважають. Науковий стиль має також і свою фразеологію, і свої граматичні конструкції. Наукові тексти складні з лінгвістичної точки зору. У них наявні нові слова, нова інформація, виникають проблеми правильної вимови слів і фраз. Текст за фахом уможлиблює розуміння й визначення термінслігичної лексики, уміння конспектувати, реферувати, складати план, тези, розуміти його структуру і зміст. Науковці й практики зазначають, що «процес вивчення мови студентами має прагматичну спрямованість: у ньому домінує навчання комунікації у навчально-професійній та професійній сфері, яке йде паралельно з досягненнями ними мовної компетенції» [2, с.22].

Відбір текстів залежить від спеціальності й визначається комунікативними потребами студентів. На початку вони опрацьовують тексти соціокультурного плану й загальномедичного профілю (*Імена, по батькові, прізвища у східних слов'ян. Вчення про кістки – остеологія. Лікарські засоби* [3]; *Моя біографія. Моя сім'я. Мій робочий день. Музика в нашому житті* [5]; *Видатні українські лікарі. Українська стоматологія. Я купую ліки в аптеці* [6]).

Студенти мають пам'ятати, що мета читання – це сприйняття тексту в цілому, визначення його теми, основного змісту, засвоєння загальнонавчальної й термінологічної лексики, підготовка до відтворення тексту граматично правильними конструкціями.

Загальновизнаним у сучасній методиці вивчення іноземної мови постають три етапи діяльності під час роботи над текстом: дотекстовий – виявлення особливостей побудови текстів під час сприймання й розуміння висловлювання; власне текстовий – осмислення застосування мовних засобів при породженні тексту, що відповідає певній комунікативній меті; післятекстовий – удосконалення висловлювання. Робота над текстом відбувається кількома кроками [1].

Перший крок – робота з лексикою: пояснення значень слів (семантизація), підбір синонімів, антонімів, визначення структури слова, переклад слів рідною мовою студента в разі потреби і т.д. Наприклад, пояснити значення

слів: акумуляція (накопичення препарату в організмі), сульфаніаміди; підберіть синоніми до слова патологічний, ефективний, побічний; визначте семантику слова за структурними компонентами: багатопрофільний, співробітник, односторонній, жарознижувальний, одночасно тощо.

Важлива роль на цьому етапі належить роботі з міжнародною лексикою. Студенти самі можуть брати участь у впізнаванні інтернаціональних слів. У цьому їм допомагає знання світових мов. Не менш важливим вважаємо переклад слів рідною мовою студентів-іноземців. Дотекстові завдання містять стислий словничок, який розширюється з кожним етапом вивчення мови. Наприклад, до теми «Професія стоматолога»: відповідальний – responsible; діагностика – diagnostics; лікування – treatment; профілактика – prevention; захворювання – diseases; до недавнього часу – until recently; видалення зуба – tooth extraction; болючий – painful; чищення – cleaning.

Саме «у тексті функціонують одиниці всіх мовних рівнів, об'єднані відповідно до законів текстотворення, що передбачають збереження логіко-змістової єдності висловлювання з урахуванням жанрово-стильових особливостей. Тому граматично правильне мовлення студентів-нефілологів може розвиватися на підґрунті тексту, адже граматичні форми набувають своєрідних функціонально-стилістичних, комунікативних значень тільки в тексті» [5, с.373]. Звідси випливає важливість дотекстових завдань, що передбачають попереднє ознайомлення з ключовими формами керування, які є в тексті, наприклад: *дослухатися – дослухатися до кого? чого?; опікуватися ким? чим?; перетинатися з чим?; проголосувати – проголосити що?; утворюватися – утворитися з чого?* [7]. Важливе місце займає відпрацювання навичок правильних форм означень. Це можуть бути завдання розкрити дужки, поставивши слова в потрібній формі – *(кожний) місце, (найкращий) традиції, (основний) колір, (два, горизонтальний) смуги* тощо. Ефективна робота з визначення головного компонента словосполучення, як-от у сполуках *заклади вищої освіти, багатство мікросвіту, лівобережна частина України, доля Європи, столиця України, пам'ятники історії та культури* тощо [7].

Другий крок у роботі з текстом – читання тексту. На цьому етапі студенти ознайомлюються з поняттям «тема» і «підтема», вчать визначати їх у тексті, а також розуміти роль розділових знаків, абзаців. У студентів формується вміння робити паузи всередині, у кінці речення й після певних пунктуаційних знаків; читати в необхідному темпі. Особливу увагу звертаємо на проголошення складних слів (за складами).

Третій крок – детальне розуміння тексту, підготовка до його переказу. На цьому етапі студенти виконують вправи на відповідність висловлювання, знаходження окремих пропозицій у тексті за їхнім початком, заміни слів синонімами. Тут лексична робота поєднується з граматичною (пропонуються варіанти висловлювань). Під час цього етапу відбувається підготовка до переказу. Наприклад: *Прочитайте речення. Визначте, істинна чи хибна інформація / Read and say if these sentences are true or false.*

1. Столиця України – місто Харків.

2. У Києві знаходяться Софія Київська і Києво-Печерська лавра.

3. Пам'ятник Тарасу Шевченку можна побачити біля міста Кременчука.

4. Битва зі шведами відбулася під Полтавою.

5. Подих українського козацтва можна відчутти на острові Хортиця.

6. Захід України має величну історію й розкішну природу.

Пошук у тексті речень, складених за певними моделями. Скажімо, за моделями *що? славиться чим?; що? пов'язане з чим?; хто?/що? рятує кого?/що? від чого?; що? очищає що? від чого?; хто?/що? лікує кого?/що? чим?; хто?/що? захищає кого?/що? від чого?* [7, с.25].

Четвертий крок – вміння переказати текст по абзацах, скласти його план. Студенти ознайомлюються з видами планів, вчать укладати складний план. Ці вміння знадобляться в написанні різного виду наукових робіт, починаючи від реферату й закінчуючи творчими роботами. Наприклад, складний номінативний план до тексту «Тканини» можна представити в такому вигляді:

2. Епітеліальна тканина.

2.1. Кваліфікація епітеліальної тканини.

2.2. Функції ЕТ.

2.3. Ознаки ЕТ.

Або даємо завдання – перетворити простий питальний план у складний номінативний:

1. Про що йде мова в мікротексті?

2. Що говориться про будову сполучної тканини?

3. Які морфологічні ознаки сполучної тканини?

4. Що забезпечують волокна?

5. Які види волокон ви знаєте?

П'ятий крок – творчий, створення власного висловлювання. Цей етап дуже важливий, тому що з нього починається спонтанне мовлення. Він свідчить про вміння узагальнювати, розгортати і згортати висловлювання, висловлювати свою точку зору на те чи інше явище. Тексти за фахом – адекватний матеріал для вивчення наукового стилю і спеціальної лексики. Науково-популярні й художні тексти слугують розвитку креативності студента-іноземця за необхідності висловлювання в різних сферах комунікації.

Висновки. Наукові тексти служать засобом вивчення майбутньої спеціальності. Вони містять наукову медичну лексику, типові граматичні конструкції, необхідні майбутньому фахівцю в галузі медицини. Комплексна робота над текстом за фахом формує в студента мовну і професійну компетенцію, активізує його подальшу діяльність. Активна робота з текстами за фахом сприяє глибшому засвоєнню навчального матеріалу на спеціальних предметах – гістології, цитології, медичної біології та ін., підвищує ефективність його засвоєння, формує потребу в читанні спеціальної літератури, енциклопедичних і термінологічних словників. Науково-популярні й художні тексти дозволяють розширити комунікативний простір чужоземного студента. Вони стимулюють творчі здібності в новому соціокультурному середовищі. На початковому етапі навчання мови студенти здобувають базові знання, які з часом будуть формувати професійну компетенцію лікаря.

Список використаної літератури

1. Артємова О.І. Використання текстів за спеціальністю на уроках РМІ початкового етапу навчання / О.І. Артємова, В.О. Іванова, О.В. Незовибатько // Проблеми викладання російської наукової лексики студентам-іноземцям: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Харків, 2017. – С.3-8.
2. Белый В.В. Профессионально ориентированное обучение русскому языку иностранных учащихся в медицинском вузе / В.В. Белый // Проблеми викладання російської наукової лексики студентам-іноземцям: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Харків, 2017. – С.22-27.
3. Дегтярева К.В. Рабочая тетрадь для практических занятий по русскому языку как иностранному для студентов 1 курса. Модуль 1: учебное пособие для иностранных студентов медицинских вузов / К.В. Дегтярева, Л.В. Глобина, В.И. Владимировича, Т.В. Тукова. – Полтава, 2016. – 177 с.
4. Козуб Г.Н. Преемственность в работе над научным стилем речи на продвинутом этапе обучения русскому языку студентов-иностранцев / Г.Н.Козуб, Т.В. Тукова // Проблеми викладання російської наукової лексики студентам-іноземцям: матеріали міжнар. наук.-практ. конф (30-31 березня 2017 р.). – Харків: Вид. Рожко С.Г., 2017. – С. 47-50.
5. Лещенко Т.О. Читаємо українською : посібник для іноземних студентів І-ІІ курсів (соціокультурний аспект). 1 частина / Лещенко Т.О., Шевченко О.М., Козуб Г.М. – Полтава: ФОП Гаража М.Ф., 2018. – 129 с.
6. Лещенко Т.О. Читаємо українською : посібник для іноземних студентів І-ІІ курсів (соціокультурний аспект). 2 частина / Лещенко Т.О., Шевченко О.М., Козуб Г.М. – Полтава: ФОП Гаража М.Ф., 2019. – 148 с.
7. Тукова Т.В. Знайтеся : Полтава : навчальний посібник з української мови для іноземних студентів / Т. В. Тукова; за ред. Т. О. Лещенко. – Полтава: ПП «Астрая», 2020. – 116 с.
8. Шиянюк Л. Текст як основа формування риторичної культури студентів-нефілологів / Л.Шиянюк // Вісник Львів. ун-ту. Серія філол. – 2010. – Вип. 50. – С. 371-377.

ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Коковська О.В., Міщенко І.В., Павленко Г.П., Жукова М.Ю., Юдіна К.Є.

Українська медична стоматологічна академія

Дистанційне навчання – це освітній досвід, який поступово опановуємо в умовах сьогодення. Воно досить перспективне, а в окремих випадках стає необхідною й незамінною формою навчання й може впроваджуватися в медичних закладах вищої освіти. Крім того, в майбутньому можна комбінувати позитивні риси дистанційного навчання як складову частину класичного освітнього процесу.

Ключові слова: дистанційна освіта, вища медична освіта, інноваційні технології, онлайн-освіта.

Distance learning is a new educational experience that are gradually mastering in today's conditions. It is quite promising, and in some cases, is a necessary and indispensable form of education and can be implemented in medical higher education institutions. In addition, in the future it is possible to combine the positive features of distance learning as part of the classical educational process.

Key words: distance education, higher medical education, innovative technologies, online education.

Розглядаючи складну епідеміологічну ситуацію в Україні та світі, яка значною мірою вплинула на вищу медичну освіту впродовж останніх кількох місяців, можемо стверджувати, що актуальність питань, які стосуються дослідження й впровадження в навчальний процес дистанційної освіти, не викликає жодних сумнівів. Реалії сьогодення демонструють невід'ємність участі інформаційних технологій у освітньому процесі для підготовки фахівців високого рівня [5]. Для впровадження новітніх підходів у навчальний процес недостатньо лише перегляду, доповнення й оновлення навчальних програм. На перший план при модернізації навчального процесу виходять новаторські освітні технології, тому що, як показує практика, процес навчання в ЗВО більшою мірою реалізовується методиками, що беруть початок ще з кінця ХХ століття, але зазнали незначних змін і втратили актуальність. Світова практика демонструє нам вихід самоосвіти на перший план у процесі освоєння обраної професії. Такі тенденції ще раз доводять, що навіть ті методики навчання, які були актуальними лише два десятиліття тому, сьогодні вважаються вже недостатньо дієвими й продуктивними [1].

Після першого «вимушеного» етапу переходу до дистанційного навчання стало очевидним, що діяльність викладача принципово змінилася в усіх можливих напрямках: за основним і допоміжним змістом навчання, за методами навчання й за психологічними механізмами, а викладачу недостатньо просто перенести традиційне заняття в online-формат і проводити таке заняття за звичним планом. Необхідно володіти методиками саме дистанційного навчання, адже пара в Інтернеті відрізняється від пари в аудиторії. Тут необхідні нові підходи для донесення інформації до студента, а також налагодження зворотного зв'язку, бо рушійною силою, запорукою результативного освітнього процесу й зацікавленості студента предметом все ж залишаються мотивування, подача інформації, професійна майстерність, психологічний підхід, естетика й техніка саме викладача. Важливо зауважити, що не все залежить від викладача. Студенти також мусять мати мотивацію до навчання. Мотивація в навчанні – це створення комфортного навчального середовища, де наявні всі умови для навчальної діяльності цільової аудиторії. У процесі дистанційного навчання велику частину часу студенти проводять за самостійним освоєнням матеріалу. Для цього необхідні концентрація уваги, наполегливість, бажання вчитися, що нерідко є гострою проблемою. Від сили й структури мотивації значною мірою залежать і навчальна активність, і успішність. Звідси формується принцип мотиваційного забезпечення навчального процесу. У дистанційному навчанні, в умовах відсутності безпосереднього спілкування з викладачем, мотивацію (активізацію) діяльності слід розглядати, як орієнтацію на створення мотивів успіху. Для створення мотивації в дистанційному навчанні необхідні такі складові: 1) професіоналізм викладача, його бажання й уміння навчити; 2) ставлення до студента як до